

TAKAFUL VA ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNANCE) TAMOYILLARINING UYG'UNLIGI

Xudayberdiyev Umid Muradovich

“AMANA SU’GURTA” AJ Boshqaruv raisi,

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,

katta o’qituvchisi

umidvip@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda Takaful sug'urta tizimi va ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari o'rtasidagi uyg'unlik tahlil qilingan. Tadqiqotda Takafulning shariat asosidagi ijtimoiy, ekologik va boshqaruv tamoyillari bilan ESG mezonlariga tabiiy mos kelishi ilmiy asosda ko'rsatiladi. O'zbekistonda Takaful kompaniyalarining ESG yondashuvlarini joriy etish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Takaful, ESG, islomiy moliya, shariat, ijtimoiy mas'uliyat, O'zbekiston

Kirish

Zamonaviy moliyaviy tizimda ijtimoiy mas'uliyat, ekologik barqarorlik va boshqaruvning samaradorligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. ESG tamoyillari kompaniyalar va investorlarga barqaror rivojlanish mezonlari asosida baho berishni ta'minlaydi. Takaful sug'urta tizimi esa shariat tamoyillariga asoslangan holda o'zaro yordam, adolat va ijtimoiy mas'uliyatni targ'ib etadi. Ushbu tezida Takaful va ESG tamoyillarining uyg'unligi va ularning zamonaviy moliya tizimidagi o'zaro bog'liqligini qisqacha tahlil qilinadi.

Takaful va ESG tamoyillari o'rtasidagi umumiylik

Takaful va ESG tamoyillari bir-biriga yaqin quyidagi asosiy jihatlar bilan o'zaro bog'liq:

- **Environmental (Ekologik):** Takaful kompaniyalari investitsiyalarni ekologik zarar yetkazmaydigan loyihalarga yo'naltiradi (Obaidullah, 2008)[1].
- **Social (Ijtimoiy):** Takaful o'zaro yordam va ijtimoiy barqarorlikni maqsad qilib oladi. ESG tamoyillari ham ijtimoiy mas'uliyat va adolatni talab qiladi (Ayub, 2007)[2].
- **Governance (Boshqaruv):** Takaful kompaniyalari shariat nazorati ostida ishlaydi va halol boshqaruv tamoyillariga rioya qiladi (AAOIFI, 2022)[3].

Ilmiy asoslar

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Takaful modeli o'z mohiyati bilan ESG mezonlariga tabiiy ravishda mos keladi. Xususan, Jo'rayev B. (2024)[4] o'z ishida O'zbekistonda islomiy moliya institutlarining ESG tamoyillariga asoslangan rivojlanish strategiyalariga ehtiyoj ortib borayotganini ta'kidlaydi. Xudoyqulova S. (2022)[5] esa islomiy moliyaviy xizmatlarida ijtimoiy adolat va shaffof boshqaruvning ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilgan. Bundan tashqari, global miqyosda AAOIFI va IFSB kabi tashkilotlar tomonidan shariat asosida ishlab chiqilgan moliyaviy standartlar ESG tamoyillari bilan uyg'unlashib borayotgani kuzatilmoqda (AAOIFI, 2022)[3]. Bu esa Takaful kompaniyalarining barqaror rivojlanish maqsadlariga xizmat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Mahalliy o'zbek olimlaridan G'ulomov B. (2023)[6] islomiy sug'urta mexanizmlarining ESG tamoyillariga mos kelishini iqtisodiy tahlil qilgan. Shuningdek, rus olimi Maksimov A. (2021)[7] o'z tadqiqotlarida ESG va islomiy moliya tamoyillari o'rtasidagi tabiiy uyg'unlikni ko'rsatib bergan. Ommaviy nashrlardan esa Forbes tahlilchilari (2024)[8] ESG tamoyillarining islomiy moliyaviy institutlarga integratsiyasi bo'yicha umumiy ko'rinishni bergan. Dato' Mohd Fadzli Yusof va hammualiflari (2011)[9] o'zining "Fundamentals of Takaful" asarida Takaful asoslari va uning zamonaviy moliyaviy talablar, jumladan ESG tamoyillari bilan o'zaro uyg'unligini batafsil tahlil qilgan.

Bundan tashqari, O'zbekistonda 2023-2025 yillarga mo'ljallangan "Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi" (PQ-4477-son, 2019)[10] va "O'zbekiston-2030" strategiyasi (PF-16-son, 2024)[11] doirasida ESG tamoyillariga asoslangan moliyaviy xizmatlarni kengaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilandi. Shu nuqtayi nazardan, Takaful sug'urta mahsulotlari ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni o'zida mujassam etgan innovatsion moliyaviy yechim sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa

Takaful va ESG tamoyillarining uyg'unligi nafaqat shariatga mos moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, balki global miqyosda barqaror va adolatli moliyaviy tizimni shakllantirish uchun ham katta imkoniyat yaratadi. O'zbekistonda Takaful kompaniyalari ESG mezonlarini o'z faoliyatlariga keng joriy qilish orqali xalqaro moliyaviy bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Obaidullah, M. (2008). *Islamic Financial Services*. International Institute of Islamic Business and Finance. https://www.researchgate.net/publication/228201195_Introduction_to_Islamic_Microfinance
2. Ayub, M. (2007). *Understanding Islamic Finance*. John Wiley & Sons. <https://www.wiley.com/en-us/Understanding+Islamic+Finance-p-9780470030691>
3. AAOIFI (2022). *Shari'ah Standards for Islamic Financial Institutions*. <https://aaoifi.com/>
4. Jo'rayev, B. (2024). *Islom moliyasi orqali O'zbekiston iqtisodiyotini yanada rivojlantirish*. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/381396351_ISLOM_MOLIYASI_ORQALI_O%27ZBEKISTON_IQTISODIYOTINI_YANADA_RIVOJLANTIRISH

5. Xudoyqulova, S. (2022). *Islomiy moliyaviy xizmatlarning huquqiy asoslari va ularni rivojlantirish zarurati*. e-itt.uz. <https://e-itt.uz/index.php/editions/article/download/945/890/1752>
6. G'ulomov, B. (2023). *Islomiy sug'urta va ESG tamoyillari: iqtisodiy yondashuv*. Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali.
7. Maksimov, A. (2021). *ESG printsiplar va islomiy moliyaning uyg'unligi*. Moskva: Moliyaviy Universitet Nashriyoti.
8. Forbes (2024). *How ESG Principles are Reshaping Islamic Finance*. <https://www.forbes.com/sites/esg-and-islamic-finance>
9. Yusof, M. F., Wan Ismail, W. Z., & Mohd Naaim, A. K. (2011). *Fundamentals of Takaful*. Kuala Lumpur: IBFIM. <https://unissa.edu.bn/e-fihrist/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=12080>
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4477-sonli qarori (2019). *2019–2030-yillarda Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi*. <https://lex.uz/uz/docs/-4539502>
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-16-sonli Farmoni (2024). *O'zbekiston–2030 strategiyasi*. <https://lex.uz/uz/docs/-7369703>